

Wie is de baas?

Nicole Lucas

De internationale gemeenschap heeft veel invloed in het oude Joegoslavië. In **Bosnië bestuurt de Brit Paddy Ashdown in feite het land. De kritiek op hem wordt steeds groter. En hoe vergaat het Servië-Montenegro en Macedonië?**

„De vraag is niet of u wilt hervormen, maar hoe snel en wie het voortouw neemt - u of ik?" Op 17 december 2002 sprak Paddy Ashdown in zijn functie van Hoge Vertegenwoordiger van de Internationale Gemeenschap (HV) het nieuw gekozen parlement toe van wat officieel een soevereine staat is: **Bosnië**-Hercegovina. Zijn boodschap: u mag met suggesties komen, we zullen er naar luisteren, maar uiteindelijk ben ik het die beslist.

Want Paddy Ashdown is de baas van **Bosnië**. Als Hoge Vertegenwoordiger kan hij wetten opleggen, hoge regeringsfunctionarissen ontslaan en zijn veto uitspreken over nieuwe kandidaten. Zo riep de Britse ex-parlementariër, sinds hij ruim een jaar geleden in Sarajevo kwam, ondermeer twee nieuwe ministeries in het leven, liet hij beslag leggen op rekeningen van Bosnisch-Servische zakenmensen die verdacht waren van samenwerking met Radovan Karadzic, en stuurde hij het hoofd van de Bosnische geheime dienst de laan uit.

Ashdown is -na de Zweed Carl Bildt, de Spanjaard Carlos Westendorp en de Oostenrijker Wolfgang Petritsch- de vierde buitenlander die toeziet op uitvoering van het Akkoord van Dayton, dat eind 1995 een eind maakte aan drie jaar oorlog tussen Kroaten, Serviërs en moslims. Aanvankelijk had de HV weinig formele macht. Gehoopt werd dat de man in functie zo'n moreel overwicht zou hebben dat de Bosniërs -van alle gezindten- zich zonder morren naar zijn wensen zouden schikken.

Niet dus. Er werd weliswaar niet meer gevochten, maar daar was lange tijd dan ook alles mee gezegd. In een poging de zaak in beweging te krijgen kreeg de HV daarom vanaf 1997 steeds meer bevoegdheden: niet van de Bosniërs overigens, maar van de zogeheten Peace Implementation Council, een groep van 55 landen en internationale organisaties die bij de vrede in **Bosnië** betrokken zijn.

De HV kreeg meer macht, zijn kantoor kreeg meer mensen en allengs is hij meer zijn stempel gaan drukken op de ontwikkelingen in **Bosnië**. Vaardigde Westendorp zo'n vier decreten per maand uit, Ashdown zit aan het drievoudige. De besluiten variëren van het ontwerp van nummerborden en de nationale vlag, tot het opstellen van een nieuw belastingstelsel, het aanstellen van rechters en aanklagers -in 2002 werd bepaald dat alle zittende magistraten opnieuw moesten solliciteren naar hun post- en het ontslaan van burgemeesters en ministers.

Daar zijn over het algemeen weinig vraagtekens bij gezet. Maar zo langzamerhand wordt dat wel tijd, aldus het gerenommeerde Berlijnse onderzoeksinstituut European Stability Initiative. Twee medewerkers gooiden eerder deze maand met een artikel in het Journal of Democracy de knuppel in het hoenderhok. Daarin noemen ze **Bosnië**

provocatief een 'Europese Raj', een verwijzing naar het negentiende eeuwse Britse koloniale bestuur over India.

„Er waren destijds goede redenen om de HV meer zeggenschap te geven. Het was een noodsituatie. Paramilitairen zwierven door het land, vluchtelingen werd het op een georganiseerde manier onmogelijk gemaakt om terug te keren, de geheime diensten van Servië en Kroatië waren actief en verhinderden dat Dayton werd uitgevoerd", aldus Gerald Knaus, één van de auteurs.

Maar die noodsituatie is er niet meer, betoogt hij. „Er zijn massaal mensen teruggekeerd, er zijn vreedzame verkiezingen geweest, die de internationale gemeenschap ook vrij en eerlijk heeft genoemd, in de omringende landen zit een ander regime." Toch blijft de internationale gemeenschap, gepersonificeerd door Ashdown, **Bosnië** behandelen alsof het begin 1996 is. En dat begint averechts te werken, meent Knaus.

De macht van de HV om mensen te ontslaan zonder dat die daar tegen in beroep kunnen gaan, bijvoorbeeld, geeft wel een heel slecht voorbeeld. „Met de democratie die we zeggen te willen brengen, heeft dat niets te maken. Respect voor wetgeving bijbrengen doet het zeker niet", aldus Knaus die bovendien vraagtekens zet bij de beweegredenen voor dergelijke stappen. Zo werd in juni 2002 een minister van financiën van de Moslim-Kroatische federatie ontslagen, omdat hij weigerde terug te treden na aantijgingen van corruptie. Harde bewijzen zijn er niet gekomen. „Geruchten spelen een belangrijke rol. Kijk naar de lijst die Ashdown onlangs presenteerde van mensen die wegens verdenkingen van steun aan oorlogsmisdadigers, geen visum voor de EU mochten krijgen. Er stond een man bij die vijf jaar dood was. Dat doet twijfels rijzen over de zorgvuldigheid."

Ernstiger vindt hij nog dat op deze manier de Bosniërs -Kroaten, Serviërs en moslims alias Bosniaks- alle verantwoordelijkheid en autonomie wordt ontnomen. „De HV werkt de inertie in de hand die hij tegelijk de Bosniërs verwijt. Mensen die iets anders willen dan hij, houden hun mond, omdat ze weten dat ze toch nergens komen. Tegelijkertijd ontlopen politici moeilijke beslissingen omdat ze weten dat de HV die uiteindelijk wel neemt." Het wordt dus tijd de Bosniërs weer baas in eigen land te maken.

Dat is vragen om moeilijkheden, want het is daarvoor nog veel te vroeg, was de boze reactie van Paddy Ashdown, die in een interview met de Bosnische radio het artikel op verontwaardigde toon 'absurd' noemde. Het werk is nog lang niet af, vindt hij. Hij kreeg vorige week bijval van de International Crisis Group, een andere, invloedrijke denktank, die juist wil dat Ashdown zich nog veel meer laat gelden. „Om weg te kunnen uit **Bosnië** zullen de buitenlandse beschermheren er eerst nog dieper in moeten duiken. Om afstand te doen van de bevoegdheden die hem zijn gegeven, zal Ashdown ze eerst nog meer moeten gebruiken."

Dat daarbij de democratische waarden en normen zoals Europa die propageert, weleens geweld worden aangedaan, erkent ICG. „Om het land te doordringen van de principes van de rechtsstaat, democratisch bestuur mogelijk te maken en de mensen van **Bosnië** van hun angsten en obsessies te bevrijden, zal de HR af en toe normen van democratie, transparantie en legaliteit terzijde moeten schuiven."

Dat is niet altijd mooi, aldus de organisatie, maar de situatie vraagt er om. Nationalisten roeren nu eenmaal nog steeds hun mondje, zie de uitslag van de laatste verkiezingen toen de 'oude' partijen die aan de wieg van de oorlog stonden, weer winst boekten. Bovendien vieren corruptie en criminaliteit hoogtij. Of zoals Ashdown in een BBC-interview eerder dit jaar zei: „Als je de misdaad in Manchester wilt bestrijden, moet je in Sarajevo beginnen.”

Volgens Knaus maken dergelijke uitspraken echter een karikatuur van **Bosnië**. Natuurlijk, een paradijselijk oord is **Bosnië** ook anno 2003 niet. En dat is het ook nooit geweest. „Natuurlijk: er is corruptie, er is maffia: in welk transitieland is dat niet het geval? Maar de huidige problemen van **Bosnië** zijn vooral van sociaal-economische aard. Hoge werkloosheid, gebrek aan investeringen. Die crisis wordt echter vertaald in termen van veiligheid en ook op die manier te lijf gegaan.”

In **Bosnië** zelf zijn de reacties gematigd. Volgens Paddy Ashdown, in een reactie op de website van de nieuwsdienst IWPR, willen de Bosniërs ook helemaal niet dat de internationale gemeenschap vertrekt. Anderen wijzen op opiniepeilingen die tonen dat de inwoners noch met hun eigen leiders, noch met hun buitenlandse weldoeners veel opebben, maar als ze dan toch moeten kiezen de laatsten liever niet zien gaan.

„Logisch”, reageert Knaus, „Het zou ook een ramp zijn als het buitenland ineens zijn handen van **Bosnië** af trekt. Daar pleiten we ook helemaal niet voor, en dat is ook niet de keus. De vraag is wat de EU nu eigenlijk wil. We hebben zoveel kritiek op de Amerikaanse manier van staatsopbouw, zoals nu in Irak waar echt nog sprake is van een noodsituatie. Wat is ons alternatief?”

Want uiteindelijk is natuurlijk wel de bedoeling dat **Bosnië** straks door Bosniërs wordt bestuurd. Ashdown zegt dat ook bij iedere gelegenheid. Knaus: „De ondertoon is echter steeds dat de Bosniërs er nu nog niet rijp voor zijn. Maar als we ze blijven behandelen als kinderen worden ze nooit volwassen.”